

dául, aki mosogatófítúként egyszer összeüt egy csalamádét a görög étteremben, ahol dolgozik, és az a vendégek közül egy úrnak annyira ízlik, hogy felszólítja Kovácsot, akinek egyébként a szakácsművészethez eddig a pontig semmi köze nem volt, hogy gyártsa a savanyúságot nagyban, minden segítséget megkap. „Az uborkareceptet később tízezer dollárért vette meg egy élelmiszeripari vállalat”. A történet – túl azon, hogy Sydneyben játszódik – a könyv sok hasonló történetével együtt túl kerek, túl sematikus. A háttérrajz túlzottan elnagyolt ahhoz, hogy magát a sikert hitelesnek tekintsük, mégha a valóságnak a részletek meg is felelnek.

Talán az a baj, hogy csupán ennyi volt Sárközi célja: nagyon tömören bemutatni nagyjából száz sikeres, karriert befutott emigráns életrajzát. Ám ez a gyűjtemény így a szócikkek számában túl sok, mélységében túl kevés. Sajnos az anekdotázó stílus is a könnyed hangvételű bulvársajtóhoz közelíti a könyvet, és az első oldalon említett „szépiró” helyett az utolsó oldalon a saját életútját tömören összegző, a BBC magyar szerkesztőségében negyven évet eltöltött szerző újságírói talentumát példázza.

TÁRNOK ATTILA

(Noran Kiadó, Budapest, 2008,
234 oldal, 2499 Ft)

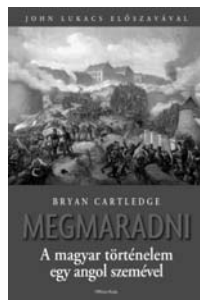
BRYAN CARTLEDGE:

Megmaradni

A magyar történelem egy angol szemével

Ahogy azt e kötet felidézi, a II. világháborút lezáró párizsi békeszerződés megkötése után a Magyarországon állomásozó brit sereg vezetője, Edgrumbe dandártábornok utolsó jelentésében a következőket jegyzi meg a magyarokról: „Eltekintve a külső hatásoktól, ha kevesebbet törődnének a politikával és a múltjukkal, képesek volnának valódi demokrácia létrehozására.” Érdekes, hogy az ehhez hasonló, mégoly vitriolos véleményeket sokkal inkább mellbevágónak találjuk akkor, ha egy kívülállótól, egy hazánkba tévedt turistától halljuk, mintha valamely honfitársunktól. Hát még ha nem egy szállóvendég, hanem egy velünk sokáig együtt élő és lélegző külföldi kísérel meg rólunk és történelmünkről átfogó képet rajzolni, ahogy azt jelen kötetünk szerzője, Bryan Cartledge is tette. Nagykövetségként több évig szolgált Budapesten a nyolcvanas évek elején, de munkája végeztével sem múlt el a fogadó ország iránti szimpátiája; különös, de mégis nemes szolgálatnak nevezhetjük, hogy neki köszönhetően egy, a teljesség igényével megszerkesztett magyar történelem végre angol nyelven is hozzáférhető.

A *Megmaradni* kötet cím (az eredetiben: *The Will of Survive*) már önmagában jelzi a szerző lényeglátását és történelemfelfogását, hiszen a sodró lendületű szöveg folyamatos próbatételként mutatja fel a történelmet, amelyben a magyarság a legkülönfélébb módokon mérettetett meg. Ezt sugallja a tablószerűen és alapvetően kronologikusan szerkesztett fejezetek sora is, ahol a 20. századot a „hármás tragédia és újjászületés” korszakának nevezi, a hitleri Németország és a király nélküli Magyar Királyság közötti felemás kapcsolatot pedig fausti egyezségnek bélyegzi. Ugyanakkor imponáló az a szempont is, melynek révén feltárhatónak véli a legutóbbi századokban megnyilvánuló kudarcokat. A nemzetiségi kérdés olyan fonálként húzódik végig újkori történelmünkön, kezdve 1848–49 sikertelenségétől a dualizmus (Cartledge szerint indokolatlanul erőteljes) magyarosítási törekvésein és Trianon tragédiáján át a kisebbségi sorba kényszerített határon túli magyarok legújabb kori helyzetéig, amely nem csupán jellemezte, hanem egyúttal determinálta hazánk mozgásterét az európai nemzetek porondján. Ez persze csak akkor tűnik súlyos felismerésnek, ha eltekintünk a szubjektív szempontoktól, és pár pillanatig elidőzünk az

objektív szemlélő helyzetében. Ez Cartledge-nak sikerül, hiszen például Trianont nem csupán aránytalanul találja, de nem okoz neki nehézséget az sem, hogy kritikusan feltárja a szövetségesek „túlnyerése” mögött egykor munkáló hatalmi indulatokat is (hosszasan elemezve például R. W. Seton-Watson brit történész magyarellenes propagandájának elsöprő hatását). A „nemzeti önbecsülést” visszaadó '56-os forradalom kapcsán pedig megjegyzi, hogy a Nyugat sohasem nyújtott Magyarországnak „valódi támogatást”, amikor szükség lett volna rá.

A könyvben érthetően nagyobb hangsúly esik az újkorra, mint a Mohács előtti eseményekre; igaz, az alaposabban vizsgált időszakok rendkívül jól megkomponált és színes adalékokkal fűszerezett fejezetei bizonyosan nem fognak elegendő kárpótlást nyújtani a középkori független magyar állam után érdeklődőknek. Mindemellett furcsa lehet magyar füleknek az a tónus, ahogyan történelmünk meghatározó alakjait tárgyalja. Rövid, skiccszerű jellemzéseket közöl többekről, de gyakran komplett életpályákat is ismertet; így Horthyt kiszámíthatónak, de erélyesnek és becsületosnak, Rákosit „hihetetlenül intelligensnek” és szadistának

nevezi. Ám ezen apró portrék, még ha elnagyoltak is, alkalmasak arra, hogy a történelem személyesebb olvasatának lehetőségét felvessék. Ehhez nyújtanak segítséget a kultúráról és a mindennapokról szóló kisebb szövegrészek, illetve a nagykövetként hazánkban eltöltött évek személyes benyomásaiból építkező szakaszok is. Bryan Cartledge műve nem csupán a hazánk iránt érdeklődők, de a kívülről véleménye felé fokozott figyelemmel fordulók számára is hasznos olvasmány.

ZSOLNAI GYÖRGY

(Fordította Bánki Vera, Officina Kiadó, Budapest, 2008, 608 oldal, 7500 Ft)

Székfű Gyula és nemzedéke a magyar történetírásban

A 20. század első felének történészgenerációja jelentős szerepet játszott a honi történettudomány fejlődésében. Többen közülük nemcsak a szűkebb szaktudományban voltak és vannak jelen, hanem erős szellemi hatásuk kimutatható a kulturális életben is.

Az említett tudósgeneráció legismertebb alakja kétségkívül Székfű Gyula. Halálának 50. évfordulóján, 2005 októberében rendezték a róla szóló konferenciát egykori alma matere, az Eötvös

Collegium falai között. Az itt elhangzott előadások szerkesztett változatát jelentette meg 2007-ben az Argumentum Kiadó.

A szokásos helyszűke miatt természetesen csak néhány tanulmány bemutatására van lehetőség. Az első Gergely András *Székfű Gyula és a „Harmadik Magyarország” íronemzedéke* című munkája, amely a történész és a népi mozgalom kapcsolatát elemzi. Gergely már a nyolcvanas években írt egy nagyon érdekes tanulmányt Székfű és Németh László kapcsolatáról, s itt korábbi elgondolásait terjeszti ki a népi írókhoz való viszonyára. A szerző szerint Székfű tudományos és közéleti munkásságával a hivatalos, az „első Magyarország” pozícióját védelmezte, amely szemben állt a népi mozgalommal, ezért a közöttük lévő ellentét egyszerűen kibékíthetetlen volt. Sokan vitatkoznak Gergely azon megállapításával, hogy Székfű tudományos arisztokratizmusa miatt utasította el a népiek felvetéseit, illetve hogy konzervativizmusának eszmei alapja a 19. századi pozitivisták felfogása, amely rögeszmésen hisz az objektív igazságban.

Ujváry Gábor *A végtelenben újra találkozunk* című tanulmányában fontos kérdéssel foglalkozik: Hóman Bálint és Székfű kezdetekben párhuzamos, később szétváló életútját, munkásságát elemzi. Kétségtelen, hogy Székfűt nem érthetjük